

نقش دانش بومی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با رویکرد مدیریت جامع نوآوری در استان کرمان

*ندا بنی‌اسدی * داود ثمری * سید جمال فرج‌الله حسینی * مریم امیدوی نجف آبادی

* گروه اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران nedabaniyasi@ymail.com

* گروه توسعه کشاورزی، دانشکده علوم کشاورزی و صنایع غذایی، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، ایران drsamari@yahoo.com

* گروه اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران jamalfhosseini@yahoo.com

* گروه اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران maryomidi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۹

صص: ۱۳۵-۱۵۰

چکیده

صنایع تبدیلی و تکمیلی در کشاورزی یکی از ارکان مهم افزایش درآمد کشاورزان می‌باشد. عدم توجه به مدیریت نوآوری یکی از عوامل مهمی است، که صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در حد مطلوب نتوانسته راه به بازارهای جهانی پیدا کند، دانش بومی یکی از ابزارهای توسعه پایدار روستاها محسوب می‌شود این موضوع به طور مستقیم با ایجاد زمینه‌های کار و اشتغال، مانع مهاجرت روستاها به شهرها باشد دانش بومی به عنوان دانش پذیرفته شده در علم مدیریت می‌تواند به عنوان یک مداخله‌گر در مدیریت نوآوری در توسعه فراوری محصولات کشاورزی نقش بسزایی داشته باشد. مقاله حاضر به منظور ارائه "تحلیلی بر نقش دانش بومی در مدیریت جامع نوآوری برای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما استان کرمان" تدوین شده است تا از این ره‌آورد بتواند با بهبود صنایع تبدیلی و تکمیلی شرایط اشتغال و بهبود درآمد در باغداران را فراهم آورد. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش تحقیق، پیمایشی است. جامعه آماری آن شامل ۲۰۰ نفر از کشاورزان استان کرمان می‌باشد که در زمینه بازاریابی، بسته‌بندی و فراوری محصولات خرما مشغول به کار هستند، حجم نمونه براساس فرمول کوکران ۱۵۵ نفر محاسبه گردید که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. به منظور پاسخگویی به مسئله تحقیق، پرسشنامه‌ای به عنوان ابزار اصلی تحقیق طراحی شد و برای تحلیل نتایج تحقیق از نرم‌افزار SPSS و AMOS استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که رابطه مثبت و معنادار بین متغیر دانش بومی و مدیریت جامع نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما و هر یک از ابعاد استراتژیک نوآوری و مدیریت تکنولوژی فرهنگ نوآوری و ساختار سازمانی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مدیریت جامع نوآوری، دانش بومی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، خرما، کشاورزی.

نوع مقاله: پژوهشی

۱- مقدمه

شرایط محلی خود بی توجه بوده‌اند و نتوانسته‌اند پیوندهای قوی وابستگی را از هم بگسلند و به توسعه واقعی دست یابند. (شاهولی، امیری اردکانی، ۱۳۸۵). دانش بومی در مطالعات مختلف نوآوری مورد استفاده قرار گرفته است. شواهد تجربی در اکثر جمعیت آفریقا در جنوب صحرا نشان داد که دانش بومی پایه اولیه نوآوری و اختراع آنها را تشکیل

عده‌ای کثیری از مردم و مختصان کشورهای کمتر توسعه یافته، عدم پیشرفت خود را به مسائل داخلی، و به اصطلاح به واماندگی فرهنگی خود ربط می‌دهند و تنها راه دستیابی به توسعه را کنارگذاشتن کلیه سنت‌های ملی و محلی خود می‌دانند. آنچه که قابل توجه است این است که کشورهای که صرفاً از دانش و فن‌آوری‌های وارداتی استفاده کرده و به

نویسنده عهده‌دار مکاتبات: داود ثمری DrSamari@yahoo.com

نام گرفته است. بنابراین این امکان فراهم می‌شود که در فرایند تعیین نیاز و طراحی فناوری‌های متناسب و به‌کارگیری آن از مردم محلی و دانش آنها عملاً در مسیر توسعه متوازن و پایدار استفاده شود. (بودرجمهری، رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۵).

در مقوله‌ی صنعتی شدن یا نوسازی جوامع روستایی و کشاورزی دو دیدگاه متفاوت مشهود است، یک دیدگاه بر پایه آراء کارل مارکس در زمینه‌ی صنعت و اثرات آن بر جامعه شکل می‌گیرد که البته این گروه از محققان با دیدی انتقادی و منفی به صنایع روستایی می‌نگرند و به رواج پدیده‌هایی همچون بیگانگی در جوامع صنعتی معترض هستند. این گروه معتقدند جامعه با پیشرفت صنایع و تکنولوژی روح خود را به آن می‌بازد. اما گروه دیگری از نظریه‌پردازان با دیدی مثبت به رواج صنعتی شدن تولید و فرایند آن در جامعه نگرسته و معتقدند اگر این فرآیند به‌طور اصولی در یک جامعه پا گیرد، می‌تواند باعث تغییر و تحول از فرهنگ و اجتماع سنتی به فرهنگ و اجتماع مدرن شود. (کرمی و همکاران، ۱۳۹۸).

بیش از سه دهه از آغاز تلاش‌های سازمان بین‌المللی در زمینه پژوهش دانش بومی جوامع سنتی می‌گذرد. نخست این پژوهش صرفاً برای یادگیری فنون کشاورزی، معماری، طب سنتی، به منظور ابداع تکنولوژی مناسب صورت گرفت. اما صاحب نظران توسعه هم‌اکنون به این نتیجه رسیده‌اند که برای جلوگیری از تبعات زیان‌بار توسعه صنعتی، بهره‌برداری مقطعی یا دست کاری در نظام توسعه صنعتی کافی نیست. بنابراین تلاش گسترده‌ای برای بهره‌برداری فرهنگی و اجتماعی از یافته‌های دانش بومی آغاز شده است. در محافل بین‌المللی، بر لزوم برنامه‌ریزی توسعه و مدیریت منابع به طور غیرمتمرکز و با مشارکت مردم محلی تأکید کرده‌اند. (گریمل و همکاران، ۲۰۰۲).

ویلیامز مویچینا^۷ به نقل از ملک کلور دانش بومی را اینگونه تعریف کرده است: دانشی که نتیجه سال‌ها تجربه و مسئله‌گشایی براساس آزمون و خطا به‌وسیله گروه‌هایی از مردم در حال فعالیت می‌باشد که منافع در دسترسشان را در محیط

می‌دهد (ازینیا-اسیبو، ۲۰۱۹). مطالعات دانش بومی موجود نه تنها بر افزایش توسعه اقتصادی، بلکه بر چگونگی پیشرفت اقتصاد یک منطقه با حفظ فرهنگ و وضعیت منابع طبیعی موجود تمرکز دارد. بنابراین، دانش بومی در حل مسائل اجتماعی در منطقه نیز نقش دارد. (باسکاران و مهتا، ۲۰۱۶؛ کاپل، ۲۰۱۴؛ پادیللا-ملندز و سیروویلا^۳ لورنزو^۵، ۲۰۱۸). مطالعات دانش بومی برای تعریف جوامع بین‌المللی در حال گسترش است.

(کوسوماستوتی^۶ و همکاران، ۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان "یافتن زمینه نوآوری بومی در ساختار دانش سازمانی روستا" دانش بومی را شناسایی پتانسیل‌های اقتصادی مرتبط با نوآوری‌های بومی مبتنی بر منابع طبیعی در بخش کشاورزی، تولید غذاهای سنتی، اکوتوریسم و برق‌رسانی انرژی‌های تجدیدپذیر اشاره می‌کند، یکی از عوامل اعتلای اقتصاد روستا دانش بومی در نظر گرفته و بر آن متمرکز می‌کند.

در تحقیقات اولیه توسعه به دانش بومی به چشم یک منبع ناکارآمد نگاه می‌کردند و این دیدگاه نتیجه‌ای جز عقب افتادن از مسیر توسعه نداشت، برنامه ریزان توسعه که رویکردهای توسعه را بدون توجه به دانش بومی به‌کار برده‌اند با بسیاری از مشکلات و مسایل غیر منتظره رو به رو شده‌اند؛ چون موفق به کسب نتایج مثبت نشده‌اند. این امر باعث شد که نظرات به سمت دانش بومی سوق داده شود. (وئوقی و حبیبی، ۱۳۹۲)

به‌کارگیری برخی فناوری‌ها، نگرش‌ها و نظریه‌ها، معضلاتی را در عرصه‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی ایجاد کرده و موجب دغدغه‌های فکری اندیشمندان و نظریه‌پردازان توسعه شده است. یکی از گزینه‌های مورد نظر در پاسخگویی به این دغدغه‌ها، رجوع به دانش تجربی گذشتگان است. بهره‌گیری از "خرد تجربی انباشته و تاریخی" بهره‌برداران محلی است که اصطلاحاً دانش بومی

1. Ezeanya-Esiobu, 2019
2. Baskaran & Mehta
3. Capel
4. Padilla-Meléndez
5. Lorenzo
6. Kusumastuti

7. Williams Muchina

اجتماعی است (2012, OECD^{۱۲}: پیتروبلی و رابلوتی^{۱۳}، ۲۰۱۱) توسعه نوآوری‌ها می‌تواند یک عمل محلی باشد که شامل فرآیندهای پیچیده، غیرخطی و تکاملی و مبتنی بر اشتراک دانش و همکاری موسسات و افراد است (ستر-باخ و کلمنت^{۱۴}، ۲۰۱۲). ساختارهای نوآوری در جوامع محلی باید از پایین به بالا به طور سیستماتیک شناسایی و از نوآوری‌های ناشی از تجربه عملی و چالش‌های روزمره جوامع محلی حمایت شوند. توسعه نوآوری‌های جدید محصولات از دانش بومی چالش برانگیز است، دانش بومی می‌تواند به عنوان یک توصیه نهایی سیاست، تمرکز بر فرآیندهای توسعه مشارکتی در نوآوری‌ها، سیاست‌های مرتبط به عنوان یک پلتفرم برای مردم محلی به عنوان ذینفعان فعال، مبتکران و توسعه‌دهندگان محصولات جدید و فرآیندهای نوآوری تبدیل شود.

در نامیبا تحقیقات مداوم را برای ایجاد نوآوری از دانش بومی در موارد دارویی، اجتماعی و کشاورزی صورت گرفته است. علاوه بر این در دانش بومی برخی از پروژه‌ها مستقیماً به تحقیق و توسعه مرتبط هستند، مانند تلاش برای استفاده از گیاهان بومی برای تولید ترکیبات داروهای ضد مالاریا، گیاهان دارویی برای شرایط مربوط به (ایدز / HIV) و محصولات غذایی و کشاورزی مختلف از دانش بومی استفاده شده است. با تحلیل روند صنعتی شدن روستاها در چهار کشور هند، فیلیپین، کره جنوبی و ژاپن، بر نقش استقرار صنعت در روند گسترش صادرات اشاره داشته و معتقد است هر یک از این کشورها با انتخاب الگوی مناسب صنعتی، گامی در جهت ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و گسترش صادرات داشته‌اند. (هولی و جاوهیاینن^{۱۵}، ۲۰۱۸) فرهادی دلیل توجه مجامع بین‌المللی مانند کمیسیون جهانی محیط زیست و بانک جهانی و متخصصان روشن بین و آینده‌نگر را پی بردن به خطاهای پیشین در توسعه جهان سوم بدون توجه به جنبه‌های فرهنگی و دانش بومی آنها

خود به کار برده و تجربه کرده اند. این دانش اصطلاحاً به دانشی گفته می‌شود که از حوزه جغرافیایی خاصی سرچشمه گرفته و به طور طبیعی تولید شده باشد در تحقیقی با عنوان دانش بومی رویکرد کاربردی در توسعه پایدار بیان نمودند که تکنولوژی بومی بوسیله جامعه بکارگرفته شده ممکن است راه‌گشای جامعه دیگر در نقطه دیگری در جهان باشد. (شاهولی و اردکان، ۱۳۸۵).

۲- مبانی نظری و پیشینه

از آنجا که دانش بومی برگرفته از زندگی افراد بومی و بخش مهمی از زندگی افراد کم درآمد است بکارگیری آن با حداقل امکانات و ابزار امکان‌پذیر است و بسیار راحت‌تر از فن‌آوری مدرن وارداتی از کشورهای توسعه‌یافته توسط افراد کم درآمد جامعه پذیرفته شده و بکار گرفته می‌شود. و اثرات بهبودی در شرایط جامعه دارد. (سعیدی گرغانی و همکاران، ۱۳۹۵) دانش بومی می‌تواند فرآیندهای مشارکتی جوامع محلی را در ایجاد سیستم‌های نوآوری تسهیل کند. دانش بومی به عنوان یک عامل مهم در توسعه محصولات جدید بر اساس منابع طبیعی در نظر گرفته می‌شود دانش بومی "در طول قرن‌ها از محیط زیست آموخته شده است" و "در تغییر و اصلاح فناوری‌ها مطابق با شرایط محلی و محلی" نقش دارد. (هولی و جاوهیاینن^۸، ۲۰۱۸) اقتصاد دانش بنیان بر مبنای یک سیستم نوآوری (یک موتور مهم موفقیت اقتصادی اجتماعی در کشورهای توسعه یافته است (توتلینگ^۹ و همکاران، ۲۰۱۳) متعاقباً، کاربرد و مفهوم (IS) همکاری بین همه جنبه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، سازمانی و نهادی و سایر عوامل موثر بر کاربرد، توسعه و انتشار نوآوری‌ها است. اهمیت نوآوری در جهان و در کشورهای در حال توسعه در حال افزایش است، نوآوری محور فضایی برای توسعه است و تحول را به سمت اقتصاد (دانش‌افزایی) ترویج می‌دهد. یک ابزار مفید برای کاهش نابرابری‌ها، کاهش فقر و ارتقاء تاب‌آوری اقتصادی

12. Organisation de coopération et de développement économiques (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی)

13. Pietrobelli & Rabelotti

14. Stram-bach & Klement

15. Hooli & Jauhiainen

8. Hooli & Jauhiainen

9. Innovation system

10. Tödting

11. Innovation System

دانش بومی به تنهایی نمی‌تواند جوابگوی نیازها و خواسته‌های جامعه کشاورزی و روستایی رو به تحول باشد. اینجاست که بحث تلفیق و توأمان کردن بهره‌گیری از دو دانش بومی و رسمی مطرح می‌شود. در این خصوص از کیا می‌نویسد: «تلفیق و یکپارچه سازی دانش روستاییان و دانش رسمی، علمی نوین است که از نظر قدرت و ضعف مکمل یکدیگرند و از ترکیب این دو می‌توان به توفیق‌هایی نایل آمد که هیچ کدام از آنها به تنهایی واجد آن نیستند. (از کیا و همکاران، ۱۳۸۶)

دانش بومی طی دهه‌های اخیر به عنوان گنجینه با ارزشی مطرح شده است که بی‌توجهی به آن به مثابه از دست دادن پتانسیل بسیار با ارزشی است که بشر را با زیان مواجه می‌کند. به حساب آوردن دانش بومی به معنای منظور کردن صاحبان این دانش و یا در تحلیلی وسیع‌تر، کلیه اجزا و عناصر نظام‌های دانش بومی در برنامه‌ها و فعالیت‌ها خواهد بود که به تبع آن مردمانی که این دانش را در سینه‌های خود دارند مورد توجه قرار می‌گیرند. در مقوله ترویج نیز این قضیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. زیرا لحاظ کردن مردم روستایی و نظام‌های دانش بومی آنان در برنامه‌های ترویجی امری ضروری و اجتناب ناپذیر است و در هیچ مدل و رهیافت منطقی نمی‌توان با عدم حضور فعال این مردم، هدف‌های ترویجی را محقق ساخت (از کیا و همکاران، ۱۳۸۶). از نظر بانک جهانی اهمیت دانش بومی، راهبردهای حل مساله برای جوامع فقیر را فراهم می‌آورد و دانش بومی سهم بزرگی در توسعه جهانی دارد. دانش بومی کمک می‌کند که با سرمایه‌گذاری اولیه در مورد چیزهایی که جوامع بومی می‌دانند و دارند، می‌تواند درک شرایط جوامع بومی را ارتقا بخشد و زمینه‌ای مناسب را برای طراحی فعالیت‌های کمکی برای جوامع فراهم آورد. (عزیزی دمیرچیلو، ۱۳۹۱). بدون شناخت دانش مردم بومی، نقش و جایگاه آن حفاظت دانش و حقوق مردم بومی توسعه پایدار نمی‌تواند موفق شود، زیرا که دانش بومی بیشترین سازگاری با اصول توسعه پایدار را دارد. (بدر افشان و طولابی نژاد، ۱۳۹۵)

دو رویکرد اساسی در مدیریت دانش وجود دارد: دانش ضمنی که شامل باورها، اعتقادات، مهارت‌ها، ارزش‌ها،

اعلام می‌دارند. بریگز (بریگز^{۱۶}، ۲۰۰۵) استفاده از دانش بومی را جایگزین برای توسعه جوامع روستایی در بسیاری از مناطق جهان می‌داند.

(گرجستانی^{۱۷}، ۲۰۰۰) در برنامه‌های توسعه‌ای بانک جهانی، دانش بومی یک منبع شایان توجه است که می‌تواند به افزایش بهره‌وری، اثربخشی و پایداری توسعه حرفه‌ای منجر شود و بخشی جدایی‌ناپذیر از فرهنگ و تاریخ یک جامعه محلی است که یادگیردر یک بررسی به غنی‌سازی روند توسعه می‌انجامد.

دانش بومی حلقه‌ی مفقوده توسعه‌ی روستایی برای رسیدن به توسعه‌ی پایدار صرفا با بهره‌گیری از علوم و فنآوری‌های جدید نیست زیرا بسیاری از برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه و ترویج طی ۵۰ سال گذشته در دنیا و کشورهای جهان سوم در عمل همراه با توفیق نبوده لذا از مدت‌ها قبل توجه اندیشمندان به مقوله‌ی دانش بومی معطوف شده است (ابراهیمی، سلیمی کوچی، ۱۳۹۶)

(طارمی و همکاران، ۱۳۹۹) "فرهنگسازی درونی" نیز از ابعاد و ارزشها و ترجیحات فردی تشکیل شده است بر اساس نتایج حاصله از پژوهش، هم‌افزایی بازار به‌تنهایی بر قصد خرید مشتریان عراقی تأثیر ندارد و می‌بایست به عوامل دیگری که در اینجا نقش متغیر میانجی را بر عهده دارد و به‌عنوان "فرهنگسازی درونی" شناخته می‌شود توجه نمود. هم‌افزای بازار که شامل ابعاد بازاری، تسهیلات و روانشناختی است. به‌صورت مستقیم منجر به قصد خرید محصولات غذایی ایرانی در بازار عراق نشده است و فرهنگسازی درونی مثل مذهب و ارزشها و ترجیحات مشترک بین دو کشور این رابطه را تعدیل می‌کنند.

دانش بومی دارای چند جنبه‌ی مختلف است:

۱- جنبه مفهومی دانش بومی: که به تعیین ابعاد مختلف دانش بومی توجه دارد.

جنبه‌ی فنی دانش بومی: که به نحوه بهره‌مندی از آن در آموزش کشاورزی مرتبط است

جنبه‌ی فلسفی دانش بومی: که به چگونگی نگرش درباره دانش بومی نقش آن در کشاورزی پایدار می‌پردازد.

16. Briggs

17. Gorjestani

مقاله‌های کمتری در مورد چگونه سیستم‌های نوآوری در دانش بومی که چگونه می‌تواند در عمل با فقر و نابرابری مقابله کند، صورت گرفته است، اگر سیستم نوآوری از مشارکت و شایستگی اکثریت محروم حمایت کند و در صورت پیاده‌سازی این سیستم بر این اساس، بر توسعه جامعه محلی تأثیر مثبت بگذارد (کوزن و کاپلینسکی^{۲۰}، ۲۰۱۹).

مدیریت جامع نوآوری (Total Innovation Management) که در این مقاله TIM نامیده می‌شود یک سیستم تشکیل هم‌افزایی نوآورانه بین عناصر فنآوری، و غیرفن‌آوری مانند سازمان و فرهنگ برای ایجاد صلاحیت نوآوری است. یک نوآوری وقتی جامع است که یک شبکه بین عوامل فنآوری و غیرفنآوری ایجاد می‌کند (اولومویوا^{۲۱}، ۲۰۱۴). مدیریت جامع نوآوری در اصل تعهد مدیریت به خلاقیت نوآوری و تبدیل شدن آن به سازمان خلاق نوآور، برنامه‌های توسعه خلاقیت و نوآوری و بکارگیری روش‌های مدیریت مهندسی خلاقیت و نوآوری می‌باشد. نوآوری لزوماً به معنای به کارگیری جدیدترین تکنولوژی‌ها نیست، بلکه تمرکز واحدهای تولیدی، شرکت‌ها و سازمان‌ها بیشتر بر روی شیوه‌های تفکر و یافتن راه‌حل‌های خلاقانه در درون شرکت است تا پرداختن به موضوع تکنولوژی (هیدالگو و آلبرز^{۲۲}، ۲۰۰۸). از این لحاظ تکنیک‌های مدیریت نوآوری را می‌توان به صورت مجموعه‌ای از ابزارها، تکنیک‌ها و روش‌شناسی‌هایی در نظر گرفت که به شرکت‌ها کمک می‌کنند تا با شرایط گوناگون هماهنگ شده و چالش‌های مرتبط با بازار را با شیوه‌ای استراتژیک مرتفع سازند. رشد و توسعه این تکنیک‌ها نتیجه شیوه‌های جدید تفکر است. در مدیریت جامع نوآوری همه بازیگران اصلی نوآوری هستند که در حال تعامل با یکدیگر و خارج از سازمان هستند. (شکل ۱)

تجربیات و دانش صریح که شامل گزارشات، رویه‌ها، دستورالعمل‌ها، قواعد و... رایج‌ترین دانش در سنت فلسفی غرب بود، روابط هوشمندانه بین امور و موقعیت‌ها را در جهان مشخص می‌سازد.

شایان ذکر است اگرچه دانش ضمنی به دلیل: الف- ویژگی تبدیل‌پذیری دانش ضمنی به ضمنی، جایی که افراد دانش جدید را مستقیماً از دیگران کسب می‌کنند اجتماعی سازی یا جامعه‌پذیری- ویژگی تبدیل‌پذیری دانش ضمنی به صریح که با تبدیل دانش به شکل ملموس مفهومی از طریق گفت‌وگو؛ ج- توجه مشترک به خاستگاه محلی، بومی، سنتی و فرهنگ خاص منطقه‌ای؛ د- کمتر مکتوب شدن و موارد دیگر شباهت‌هایی با کارکرد دانش بومی دارد؛ اما وجه ممیزه تفاوت دانش بومی با آن: الف- کل‌نگری و کشف رابطه بین اجزای طبیعت؛ ب- کیفیت تجربی بالاتر به دلیل اتکا به تجارب یک مکان بخصوص؛ ج- حفظ، یادآوری و تقویت ایده‌ها؛ د- پویایی بالاتر به دلیل ویژگی تغییرپذیری پیوسته، تولید، بازتولید و کشف تجارب و موارد دیگر است. (منوچهری راد و همکاران، ۱۳۹۷).

شاخص‌های نوآوری بر مبنای دانش بومی شامل: اولویت منابع نوآوری، تبدیل دانش ضمنی به دانش ضمنی و مدل‌های اساسی یادگیری مدل تعاملی و بازیگران اصلی نوآوری بر مبنای دانش بومی جوامع محلی، جامعه مدنی، NGO^{۱۸} ها، دولت است. خلق و موقعیت دانش در دانش بومی بر مبنای روند تحول محلی و طی ده‌ها و قرن‌هاست، نهادها در خلق نوآوری در دانش بومی غیررسمی و صاحبان دانش جوامع محلی است، تمرکز دانش و نوآوری بر دانش‌هایی است که در طول زمان نهادینه شده است. (هولی و جاوهیاینن^{۱۹}، ۲۰۱۸)

در حال حاضر، به سختی می‌توان نمونه‌های برجسته‌ای از نوآوری مربوط به دانش بومی را یافت که از فرصت‌های تجاری قابل توجهی برخوردار باشند.

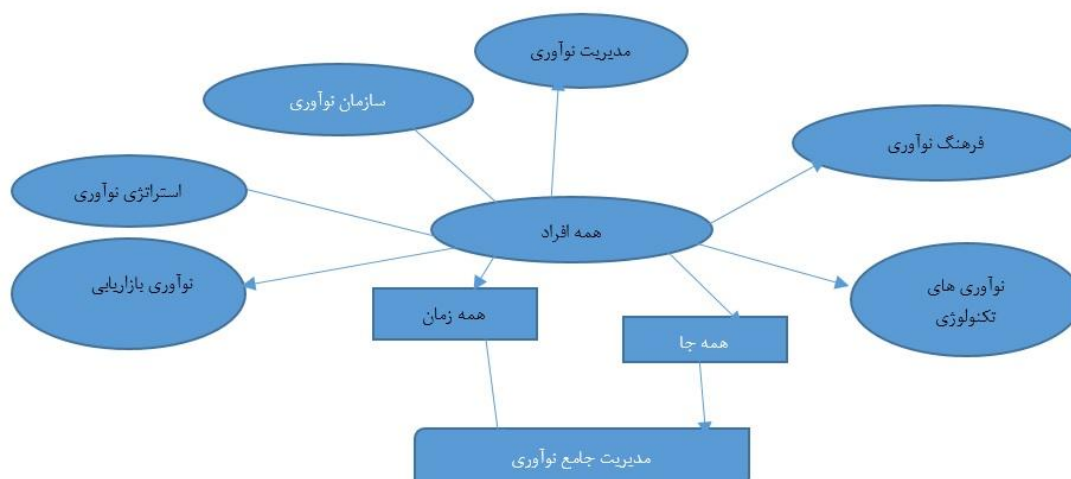
20. Cozzen and Kaplinsky

21. Olumuyiwa

22. Hidalgo & Albers

18. Non-organization government

19. Hooli & Jauhianen

شکل ۱. مدیریت جامع نوآوری (یانگ زیرونگ، ۲۰۰۸)

قرآن نام برده شده نیاز آبی کمی دارد مانند خرما، زیتون و انجیر. پیرامون کاشت مخلوط نخل و مرکبات معتقدند که نخل شوری زمین را می‌گیرد به همین دلیل کشت مخل و مرکبات توصیه می‌شود. (شاه‌ولی و مویدی، ۱۳۹۱).

استان کرمان در جنوب شرق ایران قرار گرفته است کرمان نهمین استان پرجمعیت کشور محسوب می‌شود. استان کرمان به عنوان پهناورترین استان کشور از جمله معدود استان‌هایی است که از شرایط آب و هوایی بسیار متنوعی برخوردار است و این موهبت الهی ضمن ارتقای ویژه جایگاه کشاورزی استان، زمینه تولید بالغ بر ۷۰ نوع محصول باغی و ۵۰ نوع محصول زراعی را فراهم آورده است تقریباً ۷۰ نوع محصولات کشاورزی در مساحت ۳۹۵ هزار هکتار با عملکرد ۱،۶ میلیون تن و ۵۴ نوع محصولات باغبانی در ۲۱۷ هزار هکتار با عملکرد ۵ میلیون و ۶۴۸ هزار تن به علت تنوع شرایط آب و هوایی در استان کرمان، کشت می‌شود. حدود ۱۷ درصد از باغ‌های کشور در این استان قرار دارند و از این حیث در کشور دارای رتبه ی اول می باشد. بارش سالانه در استان حدود ۱۱۰ میلی متر است. تنوع آب و هوایی بالا در استان کرمان باعث شده است که این استان دارای محصولات کشاورزی متنوع شامل محصولات گرمسیری و نیمه گرمسیری و درختان میوه مناطق سردسیری باشد. صنایع تبدیلی و تکمیلی در توسعه مناطق روستایی نقش بسزایی داشته باشد. یک نظام نوآوری که تلفیقی از دانش

امروزه یکی از مهمترین روش‌های توسعه اشتغال و افزایش درآمد در مناطق روستایی، ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی است. صنایع تبدیلی و تکمیلی به صناعی گفته می‌شود که به فرآوری و عمل‌آوری محصولات مختلف کشاورزی می‌پردازد. این فرایندها می‌توانند دربرگیرنده تغییرات فیزیکی، شیمیایی، نگهداری، بسته‌بندی و توزیع تولیدات کشاورزی باشد. (محمدزاده نصرآبادی و فمی، ۱۳۹۱). در کشورهای در حال توسعه به ویژه در ایران، تقریباً یک چهارم از محصولات کشاورزی به دلیل کمبود صنایع تبدیلی و تکمیلی هدر می‌رود. در توسعه ماده ۱۸ قانون برنامه پنج ساله چهارم توسعه کشور، بر حمایت از گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی به نحوی که درصد محصولات فرآوری شده حداقل به میزان دو برابر وضع موجود افزایش یافته و موجبات کاهش ضایعات به میزان ۵۰ درصد فراهم گردد، تأکید شده است (دفتر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی ۱۳۹۶).

دانش بومی در اعتقادات عمومی: از نظر اعتقادات عمومی، نخل را سرمایه ملی و تاریخی می‌دانند و نخل آن قدر اهمیت دارد که واحد آن نفر است. هر درختی که در قرآن نام برده شده نیاز آبی کمی دارد مانند خرما، زیتون و انجیر. پیرامون کاشت مخلوط نخل و مرکبات معتقدند که نخل آن قدر اهمیت دارد که واحد آن نفر است. هر درختی که در

اجرای آن پیشمایشی است. مطالعه حاضر شامل دو فاز، مرور مبانی نظری و تجربی و مطالعه میدانی صورت گرفته است. در فاز اول، مبانی نظری و تجربی مرتبط با محدوده موضوعی پژوهش مورد مطالعه قرار گرفت بر اساس هدف پژوهش و مرور ادبیات، سوابق و پیشینه پژوهش و نیز فرضیات طرح شده، مدل مفهومی پژوهش در شکل ۲ ارائه شده است؛ در فاز دوم نیز با بهره‌گیری از رویکردی کمی و مطالعه میدانی اقدام به طراحی شاخص‌های سنجش دانش بومی بر مدیریت جامع نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما گردید.

جامعه آماری این تحقیق ۲۰۰ نفر از افرادی است که در زمینه بازاریابی، بسته‌بندی و فراوری محصولات خرما فعال صنایع تبدیلی-تکمیلی در استان کرمان هستند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری ساده ۱۵۵ نفر تعیین شده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است. گویه‌های این پرسشنامه با طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای (کاملاً موافقم=۵، موافقم=۴، نظری ندارم=۳، مخالفم=۲ و کاملاً مخالفم=۱) نمره‌گذاری شده است. جهت بررسی روایی پرسشنامه از نظرات خبرگان و به منظور تعیین پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان مقادیر بدست آمده بالاتر از ۰,۷۰ بوده است و پایایی نیز مورد تایید قرار گرفت. باتوجه به اینکه تحقیق حاضر در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و اهداف و سوالات تحقیق از روشهای آمار توصیفی (میانگین، واریانس و...) و آمار استنباطی (معادلات ساختاری) استفاده شده است. از مدل معادلات ساختاری برای تأیید یا عدم تأیید با استفاده از نرم‌افزارهای معادلات ساختاری AMOS و نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

بومی و دانش رسمی باشد در پذیرش نوآوری در توسعه این صنایع کمک کند. علاوه بر ترویج نوآوری، مداخله‌گرهای نظیر مشوق‌ها، توسعه‌دهندگان مهارت‌های فنی، توسعه مشارکت، منابع سنتی نوآوری که همان دانش بومی است تاکید می‌گردد.

یکی از عواملی که صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در استان کرمان نتوانسته است در زمینه بازاریابی و بسته‌بندی و محصولات فراوری شده خرما به بازارهای جهانی راه پیدا کند، عدم نوآوری و استفاده از مداخله‌گرها در توسعه این صنایع می‌باشد. از آنجا که دانش بومی یکی از منابع پذیرفته شده می‌باشد در علوم مدیریت می‌باشد می‌تواند راهکاری برای توسعه فراوری محصولات خرما با تلفیقی از نوآوری باشد.

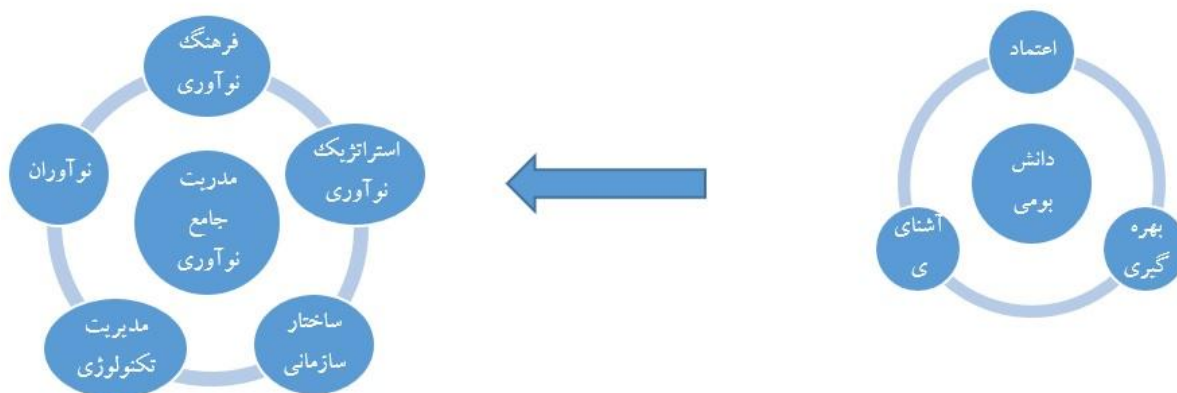
این مقاله به بررسی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما با ابعاد موثر دانش بومی بر مدیریت جامع نوآوری پرداخته است. این پژوهش نیز به مسئولان سازمان جهاد کشاورزی و اتاق بازرگانی شهرستان کرمان نشان می‌دهد که آیا مؤلفه‌های دانش بومی بر مدیریت جامع نوآوری بر توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی تأثیر دارند؟ و آن‌ها بر این اساس می‌توانند تصمیمات آگاهانه‌تری اتخاذ کنند.

۳- روش‌شناسی

با توجه به مطالب ذکر شده، فرضیه این تحقیق به شرح ذیل می‌باشد.

-اجزا دانش بومی برمدیریت جامع نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما کدام است و آیا رابطه مثبت معنی داری بین اجزا دانش بومی و مدیریت جامع نوآوری و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما است؟

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نوع کمی است و روش

شکل ۲. الگوی مفهومی اولیه از مرور مبانی نظری و تجربی پژوهش

جدول ۱. متغیرها و شاخص‌های تحقیق

متغیر	ابعاد	معرف‌ها
دانش بومی	اعتماد به دانش بومی	-میزان اعتماد به دانش بومی در زمینه توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما -میزان اعتماد به دانش بومی در زمینه کیفیت و بسته‌بندی صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما -میزان اعتماد به دانش بومی در زمینه خودکفایی و استقلال جوامع روستایی صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما -میزان اعتماد به دانش بومی در برند سازی و بازاریابی صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما
	بهره‌گیری از دانش بومی	-میزان بهره‌گیری از دانش بومی در مدیریت صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما -میزان بهره‌گیری از دانش بومی در تنوع صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما (خوراکی، صنعتی...) -میزان بهره‌گیری از دانش بومی در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در ارتباط با سایر صنایع روستایی -میزان بهره‌گیری از دانش بومی در افزایش تولید صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما
	آشنایی با دانش بومی	-میزان آشنایی با مفهوم دانش بومی و استفاده از آن -میزان انتقال دانش بومی به نسل بعدی -میزان تمایل و رغبت جوانان از دانش بومی و کسب تجربه از پیشینیان -میزان آشنایی با مفهوم دانش بومی در کاهش ضایعات خرما

مدیریت جامع نوآوری	فرهنگ نوآوری	آشنایی با مفاهیم به روز نوآوری و بین المللی -انتقال اطلاعات به سطوح پایین تر -ارتباط میان کارکردها - جلسه ها و همایش ها و جشنواره ها نوآوران - حضور مروجین برای نوآوری در منطقه
	مدیریت تکنولوژی	مدیریت کردن تکنولوژی با استراتژی کسب و کار -استفاده از فناوری نوین در تولید - مدیریت کردن تکنولوژی با فرهنگ بومی
	استراتژی نوآوری	-محصولات جدید برای بازارهای آینده - بسترسازی نخلداران برای ارتباط با صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما - سیاستهای رقابتی - اینرسی استراتژیک - سرمایه گذاری بلند مدت در بخش صنایع تبدیلی
	ساختار سازمانی	ایجاد مشوق های مالی برای نوآوری - پروکراس و قانون اداری - رهبری - تیم سازی - انعطاف پذیری
	نوآوران	- تحمل ابهام - ترس از شکست - هوش نوآورانه

منبع. بذرافشان و طولابی نژاد (۱۳۹۵) (متغیر دانش بومی)

تحلیل داده‌ها

تحصیلی کارشناسی (لیسانس) بیشترین درصد فراوانی ۴۴ را داشت و پاسخ‌دهندگان در سه زمینه بسته‌بندی، بازاریابی، محصولات فراوری شده بیشترین درصد پاسخ‌دهندگان در زمینه بسته‌بندی با درصد ۵۷/۸ می‌باشد. (جدول شماره ۲)

توزیع پرسش‌نامه بین صاحبان صنایع خرما در استان کرمان حاکی از آن است که بیشترین مقدار سنی پاسخ‌دهندگان بین ۴۵ تا ۴۹ سال با جنسیت مرد با درصد فراوانی ۲۵/۷ و همین طبقه سنی با جنسیت زن با درصد فراوانی ۳۵/۵ بیشترین سابقه کاری ۱۰-۱۴ سال و با مدرک

جدول ۲. توصیف فراوانی جمعیت مورد مطالعه

مشخصات پاسخ دهندگان	بیشترین پاسخگو	درصد
سن	۴۵-۴۹	۲۵/۷
کارشناسی(لیسانس)	کارشناسی(لیسانس)	۴۴
سابقه کار	۱۰-۱۴	۳۵/۵
زمینه کاری	بسته‌بندی	۵۷/۸

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین با توجه به داده‌ها و اطلاعات، شاخص‌های مورد محاسبه، گویه‌های هر شاخص سنجیده شد و میانگین نظرات پاسخ‌گویان چنین بدست آمده است: میزان اعتماد دانش بومی ۳/۱۸، بهره‌گیری از دانش بومی ۳/۱۳، آشنایی با دانش بومی، ۲/۴۹ ارزیابی شد که در جدول (۳) آمده است. همچنین اطلاعات بدست آمده از مدیریت جامع نوآوری که در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول ۳. بررسی دانش بومی از دیدگاه پاسخ‌گویان

مؤلفه	فراوانی	میانگین	واریانس	انحراف معیار
اعتماد به دانش بومی	۱۵۵	۳/۱۸	۰/۹۹	۰/۹۸
بهره‌گیری از دانش بومی	۱۵۵	۳/۱۳	۰/۸۹	۰/۷۹
آشنایی با دانش بومی	۱۵۵	۲/۴۹	۰/۹۷	۰/۹۵

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۴. بررسی مدیریت جامع نوآوری از دیدگاه پاسخ‌گویان

مؤلفه	فراوانی	میانگین	واریانس	انحراف معیار
مدیریت تکنولوژی	۱۵۵	۳/۹۴	۱/۳۶	۱/۸۵
استراتژی نوآوری	۱۵۵	۲/۹۹	۱/۱۵	۱/۳۴
ساختار سازمانی	۱۵۵	۲/۴۷	۱/۰۸	۱/۱۶
فرهنگ نوآوری	۱۵۵	۳/۲۹	۱/۱۴	۱/۲۱
نوآوران	۱۵۵	۳/۸۵	۱/۱۲	۱/۲۵

منبع: یافته‌های پژوهش

برای بررسی ابعاد پنج‌گانه مدیریت جامع نوآوری (ساختار سازمانی، فرهنگ نوآوری، استراتژیک نوآوری، مدیریت تکنولوژی، نوآوران) از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به یافته‌ها و با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ و براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان بر ابعاد بیشتر از عدد ۳ ارزیابی شده است و در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار است.

همچنین تحلیل میانگین عددی این شاخص‌ها در محدوده مورد مطالعه نشان دهنده تاثیر مثبت دانش بومی در کلیه ابعاد مورد نظر تحقیق است. با توجه به یافته‌ها فرهنگ نوآوری با میانگین ۳/۷۱ نسبت به سایر متغیرها در بالاترین سطح قرار دارد.

بعد استراتژیک نوآوری با میانگین ۳/۶۵ در رتبه بعدی قرار دارد. دانش بومی و استفاده آن در زمینه‌های بسته‌بندی‌های جدید، بسترسازی نخلداران در ارتباط با سایر صنایع مرتبط و سرمایه‌گذاری در بخش صنایع، از رکود خارج کردن محصولات فراروی خرما زمینه اشتغالزایی، و ایجاد انگیزه در این صنایع می‌شود.

جدول ۵. ابعاد مدیریت جامع نوآوری با استفاده از آزمون آماری t

مؤلفه‌ها	میانگین	آماره t	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
فرهنگ نوآوری	۳/۷۱	۱۹/۹۳	۰/۰۰۰	۲/۴۰	حد پایین ۲/۱۶ حد بالا ۲/۶۳
استراتژیک نوآوری	۳/۶۵	۳۹/۹۰	۰/۰۰۰	۳/۷۲	۳/۹۰
ساختار سازمانی	۳/۵۵	۳۸/۵۳	۰/۰۰۰	۳/۴۲	۳/۶۰
مدیریت تکنولوژی	۲/۹۰	۳۲/۵۴	۰/۰۰۰	۳/۳۲	۳/۵۲
نوآوران	۲/۸۷	۲۵/۴۵	۰/۰۰۰	۲/۶۶	۲/۸۷

منبع: یافته‌های پژوهش

برای بررسی اثرات دانش بومی بر مدیریت جامع نوآوری از مدل رگرسیون و آماره فیشر استفاده شد است با توجه به یافته‌ها مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۷۹۸ است.

جدول ۶. عوامل تاثیرگذار دانش بومی بر مدیریت جامع نوآوری

انحراف معیار	تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۰۷۸	۰/۷۹۸	۰/۸۱۵	۰/۸۰۳

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۹. نامگذاری متغیرها

نام متغیر	شاخص	نام متغیر	شاخص
Ink	دانش بومی	tr	اعتماد به دانش بومی
tu	بهره‌گیری از دانش بومی	fr	آشنایی با دانش بومی
Si	استراتژیک نوآوری	Cu	فرهنگ نوآوری
teq	مدیریت تکنولوژی	os	ساختار سازمانی
psy	ویژگی‌های روانشناسی		

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که دانش بومی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در منطقه مورد مطالعه کاملاً مشهود است و برای برطرف کردن این نواقص نیازمند بکارگیری روش‌های جدید هستیم در تحقیق حاضر رهیافت مدیریت جامع نوآوری (TIM) و اجزا آن کمک می‌کند تا توسعه فراوری این محصول استراتژیک و مهم با نقش دانش بومی وضعیت بهتری داشته باشد و از آنجا که صنعت فراوری در کشاورزی یکی از ارکان مهم افزایش درآمد کشاورزان در این منطقه می‌باشد لذا می‌توان گفت که بهبود توسعه صنایع فراوری باعث بهبود وضعیت معیشت و اقتصاد صاحبان این صنایع می‌باشد و می‌تواند در جهانی شدن این صنایع کمک کند. در جدول شماره ۹ با نامگذاری متغیرها در برنامه Amos آشنا می‌شویم

جدول ۱۰. شاخص‌های برازش

شاخص	حد نرمال	مقدار مشاهده شده
DF	بزرگ‌تر از صفر	۲۶۳
نسبت χ^2 به df	کمتر از ۳	۱/۱۱۵
شاخص هنجار شده برازندگی (NFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۸۲۹
شاخص هنجار نشده برازندگی (NNFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵۰
شاخص برازندگی فزاینده (IFI)	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۸۱
ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب، RMSEA	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۲۷
p	بیشتر از ۰/۰۵	۰/۱۲۴
PNFI	کمتر از ۰/۵	۰/۵۸۰

جدول ۷. تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی ابعاد

مدیریت جامع نوآوری با دانش بومی

مولفه	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۷۲۵۵/۹۳۲	۵	۱۴۵۱/۱۸۶	۴۸/۳۰۷	۰/۰۰۰
باقیمانده	۷۴۵۲/۱۷۷	۱۵۰	۵۰/۰۲۰		
کل	۱۴۰۰۸	۱۵۵			

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول شماره (۸)، مشاهده می‌شود، که برای تمام متغیرها مقدار سطح معنادار کمتر از ۰/۰۱ است همچنین مقادیر beta نشان می‌دهد که یک واحد تغییر در انحراف معیار در مدیریت تکنولوژی، ساختار سازمانی، فرهنگ نوآوری، استراتژیک نوآوری و نوآوران به ترتیب ۰/۲۷۶، ۰/۱۹۸، ۰/۱۱۸، ۰/۱۴۷/۲۳۴، ۰/۰ واحد موجب تاثیر در کاربرد دانش بومی مورد استفاده صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در منطقه مورد مطالعه شده است. در بین شاخص‌های مورد بررسی، فرهنگ نوآوری با ضریب بتای ۰/۲۷۶ بیشترین تاثیر و نوآران با ضریب بتای ۰/۱۴۷ کمترین تاثیر را در بین شاخص‌های مدیریت جامع نوآوری دارد.

جدول ۸. ضرایب شدت روابط میان هر یک از ابعاد دانش

بومی بر مدیریت جامع نوآوری در صنایع تبدیلی و تکمیلی

متغیرها	ضریب استاندارد	ضریب غیراستاندارد		T	سطح معناداری
		B	خطای استاندارد		
BETA	-	۰/۱۴۶	۲/۸۶	۲/۰۶	۰/۰۰۰
فرهنگ نوآوری	۰/۲۷۶	۰/۱۱۱	۰/۷۲۵	۵/۵۳۵	۰/۵۹۳
مدیریت تکنولوژی	۰/۱۹۸	۰/۲۵۶	۰/۶۷۹	۱۱/۱۱۰	۰/۰۰۰
استراتژیک نوآوری	۰/۱۱۸	۰/۱۶۵	۰/۸۵۰	۱۰/۳۴۹	۰/۰۰۱
ساختار سازمانی	۰/۲۳۴	۰/۱۸۲	۰/۸۵۸	۱۲/۷۵۷	۰/۰۰۰
نوآوران	۰/۱۴۷	۰/۱۲۳	۰/۴۳۹	۱۲/۸۴۸	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

با عنایت به اطلاعات جدول (10) از مجموع 8 شاخص سنجش برآزش مدل ساختاری، همه شاخص‌ها در وضعیت نسبتاً مطلوب هستند. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان نمود که برآزش کلی مدل ساختاری در وضعیت مطلوب قرار دارد؛ به عبارت دیگر، کیفیت برآزش کلی مدل ساختاری برآورد شده، مطلوب سنجیده می‌شود. این مقاله نشان می‌دهد که پیچیدگی‌های نقش دانش بومی در مدیریت جامع نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌تواند به طور گسترده‌ای تحت زمینه‌های ساختار سازمانی، مدیریت تکنولوژیکی، استراتژیک نوآوری، فرهنگ نوآوری و زمینه‌های فردی باشد. چالش‌های مرتبط، که توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما را احاطه کرده اند، طبقه‌بندی شوند.

(میزان بتا) در شکل (۲) نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین متغیر دانش بومی و مدیریت جامع نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما و هر یک از ابعاد استراتژیک نوآوری و مدیریت تکنولوژی فرهنگ نوآوری و ساختار سازمانی می‌باشد مقدار بتا (B) برای استراتژیک نوآوری ۰/۶۸ و فرهنگ نوآوری ۰/۷۳ و مدیریت تکنولوژی ۰/۸۴ و ساختار سازمانی ۰/۷۹ می‌باشد. بر اساس نتایج بدست آمده از این تحلیل هر کدام از گزینه‌ها توجه مقدار ویژه که دارند، فرضیات تحقیق اثبات می‌شوند. و متغیر دانش بومی با مقدار عددی ۰/۸۴ بیشترین همبستگی را آشنایی دانش بومی دارد.

دانش بومی در استراتژیک نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما تأثیر دارد. اندازه گزارش شده اثر مستقیم استاندارد متغیر استراتژیک نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی ۰/۶۸ می‌باشد. به این معنی که یک واحد افزایش انحراف معیار دانش بومی استراتژیک نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، موجب افزایش ۰/۶۸ درصد انحراف معیار متغیر استراتژیک نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌شود. استفاده از دانش بومی در سرمایه گذاری‌های بلند مدت در تجهیزات فناوری نوین در بسته بندی و فراوری ارتباط گسترده و فشرده بخش صنعت و کشاورزی در توسعه فراوری خرما تأثیرگذار است. فرهنگ نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما تأثیر دارد.

اندازه گزارش شده اثر مستقیم استاندارد متغیر دانش بومی در فرهنگ نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی ۰/۷۳ می‌باشد. به این معنی که یک واحد افزایش انحراف معیار دانش بومی در فرهنگ نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، موجب افزایش ۰/۷۳ درصد انحراف معیار متغیر فرهنگ نوآوری در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌شود. پایگاه گسترده از منابع و اطلاعات در ارتباط نوآوری، تلاش برای جهانی شدن دانش بومی، آموزش نوآوری به صاحبان صنایع و برگزاری جشنواره‌ها می‌تواند در توسعه دانش بومی در فرهنگ نوآوری تأثیرگذار باشد. مدیریت تکنولوژی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما تأثیر دارد. اندازه گزارش شده اثر مستقیم استاندارد متغیر دانش بومی در مدیریت تکنولوژی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما ۰/۸۴ می‌باشد. به این معنی که یک واحد افزایش انحراف معیار دانش بومی در مدیریت تکنولوژی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، موجب افزایش ۰/۸۴ درصد انحراف معیار متغیر مدیریت تکنولوژی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌شود. تکنولوژی با رویکرد افزایش بهره‌وری و کارایی با در نظر گرفتن دانش بومی، می‌تواند در توسعه فرآوری خرما در استان کرمان تأثیرگذار باشد. اندازه گزارش شده اثر مستقیم استاندارد متغیر دانش بومی در ساختار سازمانی توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما ۰/۷۹ می‌باشد. به این معنی که یک واحد افزایش انحراف معیار دانش بومی در مدیریت تکنولوژی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، موجب افزایش ۰/۷۹ درصد انحراف معیار متغیر ساختار سازمانی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌شود. مدیریت شرکت به صورت ارتباطات باز و صادقانه، ایجاد مشوق‌های مالی برای نوآوری، کارکرد تیمی در بازاریابی و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما، میزان دغدغه سیاست‌گذاری دولت در نوآوری، چارچوب قانونی کشور در حمایت از نقش دانش بومی در نوآوری می‌تواند در توسعه فراوری خرما در استان کرمان تأثیرگذار باشد.

۴- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

این مطالعه باهدف کلی بررسی نقش دانش بومی در مدیریت جامع نوآوری برای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما شهرستان کرمان انجام شد.

با توجه به اینکه ۲۵/۷ درصد صاحبان صنایع و بسته‌بندی خرما در رده سنی ۴۵-۴۹ قرار دارند پیشنهاد می‌شود که افراد با سابقه و تجربه در زمینه دانش بومی در نوآوری تولید خرما به عنوان مشاورین کارگاه‌ها استفاده نمایند.

فرآیند توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی دستخوش تحول فکری عظیمی شده است مفهوم دانش بومی به یکی از ارکان اصلی توسعه درآمده است که با گنجاندن آن در دیدگاه‌های توسعه، می‌توان به بسیج کردن دانش پراکنده و متعدد توده‌ای از روستاییان دست یافت. توسعه‌ی صنایع تبدیلی و تکمیلی با هدف دستیابی به بازارهای جهانی و ایجاد اشتغال، توجه صاحب‌نظران توسعه و جوامع روستایی که از فرهنگ، دانش، مهارت، منابع غنی و متعددی‌های توسعه برخوردار است نوجه خود را به دانش بومی معطوف کرده است. به طوری که اثر کاربرد دانش بومی و تجربه صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در زمینه فرهنگ نوآوری در زمینه‌های آشنایی صاحبان صنایع با مفاهیم به روز نوآوری و بین‌المللی، انتقال اطلاعات به سطوح پایین‌تر، ارتباط میان کارکردها، جلسه‌ها و همایش‌ها و جشنواره‌ها نوآوران، حضور مروجین برای نوآوری در منطقه باعث می‌شود که دانش بومی به صورت گسترده از مرز منطقه عبور کند و با ارتباط میان سایر دانش‌ها به مرحله جدیدی برسد این امر بطور مستقیم و غیرمستقیم باعث استحکام دانش بومی و افزایش ارتباط بازارها در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما شود.

در رابطه با دانش بومی در زمینه ساختار سازمانی و مدیریت تکنولوژی یافته‌ها نشان می‌دهد که استفاده از این دانش بومی برای تیم‌سازی، رهبری می‌تواند عامل مثبت باشد

زمینه انعطاف‌پذیری بیشتری در جهت نوآوری در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما فراهم آورد. ایجاد مشوق‌های مالی باید در جهت بکارگیری این دانش در زمینه نوآوری باشد. مدیریت تکنولوژی باید همگام و همراه با بکارگیری دانش بومی باشد. و تکنولوژی بکارگیری شده در راستای این دانش باشد. در زمینه نوآوران خصوصیات ترس از شکست، تحمل ابهام باعث عدم بکارگیری از دانش بومی در زمینه نوآوری در صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما می‌شود.

توانمندسازی یکی از اثرات بومی‌سازی توسعه روستایی است، که با مشارکت واقعی مردم میسر می‌شود، مشارکت صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی با اهداف توسعه رابطه تنگاتنگی دارد، این توانمندسازی روستاییان ساز و کارهایی مثل برنامه‌ریزی در راستای آگهی دادن به افراد محلی، سازماندهی منابع محلی، آموزش‌هایی در جهت تقویت خوداتکایی فردی و جمعی، ایجاد شبکه‌هایی در جهت به اشتراک گذاشتن اندوخته‌ها و تجربیان، راهکارهایی هستند تا بدین وسیله افراد محلی بتوانند به توسعه‌ای برسند که با شریط اطراف آنها سازگار باشد. توسعه دانش بومی و عملی کردن آن مساوی با توسعه محلی و توانبخشی جوامع محلی طبق نظر صاحبان صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما در توسعه نوآوری این صنایع در استان کرمان نیاز به آموزش دانش بومی مانند بسته‌بندی، فراوری در این صنایع می‌باشد. بسترسازی برای ارتباط کشاورزان با صنعت و دانشگاه‌ها و آشنایی هر سه مورد ذکر شده در دانش بومی یکی از وظایف مهم مدیران می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود که در این خصوص دست‌اندرکاران فرایند توسعه و نوآوری صنایع تبدیلی و تکمیلی خرما اطلاعات مردم بومی را مطالعه و جمع‌آوری کنند و در علمی کردن دانش بومی و جهانی شدن آن از طریق نوآوری موجب مقبولیت این دانش گردند.

منابع

۱. ابراهیمی پیام، سلیمی کوچی جمیله. (۱۳۹۶). نقش دانش بومی در توسعه پایدار منابع آب و خاک روستایی (مطالعه موردی: روستای قصاب ذالکان شهرستان بابل). مجله علوم ومهندسی آبخیزداری ایران، ۱۱ (۳۹): ۳۹-۴۸.
۲. وزارت جهاد کشاورزی. (۱۳۹۶). نتایج طرح آمارگیری نمونه‌ای محصولات باغی. دفتر آمار و فناوری اطلاعات. انتشارات وزارت جهاد کشاورزی، ۱۱۴.
۳. پاپ‌زن، عبدالحمید، حسینی، سید محمود، ازکیا، مصطفی، عمادی، محمدحسین. (۱۳۸۶). تدوین مدل مفهومی حاصل از تلفیق دانش بومی و رسمی با استفاده از نظریه بنیانی به منظور دستیابی به رهیافت ترویجی مناسب. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۵۱(۲): ۱۷۶-۱۵۱.
۴. بذرافشان جواد، طولابی نژاد مهرشاد. (۱۳۹۵). اثرات دانش بومی بر توسعه دهستان میانکوه شرقی با تأکید بر اقتصاد دامداری. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵ (۱۸): ۱۶۵-۱۸۷.
۵. بوذرجمهری خدیجه، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۳۸۵). تحلیل جایگاه دانش بومی در توسعه پایدار روستایی. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۴۵(۱): ۴۵-۱۷.
۶. گراغانی سعیدی، ارزانی حمید رضا، رزاقی حسین، فاطمه بورخانی (۱۳۹۵). بوم‌شناسی فرهنگی؛ تحلیل دانش بومی زنان عشایر ایل سلیمانی در فرآیند توسعه پایدار مراتع. دو فصلنامه دانش‌های بومی ایران، ۳(۵): ۱۷۳-۱۹۹.
۷. شاه‌ولی، م.، اردکانی، محمد. (۱۳۸۵). مبانی و مفاهیم دانش بومی کشاورزی. تهران: وزارت کشاورزی. مرکز تحقیقات و مسائل روستایی. نشر وزارت جهاد سازندگی، آموزش و ترویج، معاونت امور دام. چاپ سوم.
۸. شاه‌حسینی علی رضا، افراخته حسن. (۱۳۹۸). دانش بومی شترداران در توسعه همساز با محیط مورد (مورد مطالعه: روستای حسن آباد دامغان). دو فصلنامه دانش بومی ایران، ۱۰(۵): ۱-۳۲.
۹. شاه‌ولی، منصور، مویدی معصومه. (۱۳۹۱). آموزش بهبود کمی و کیفی محصول خرما جهرم استان فارس با تلفیق دانش بومی و رسمی. همایش ملی خرما ایران. دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۱۰. طالاری محمد، فلاح محمدرضا، اسماعیلی پریسا. (۱۴۰۰). ارائه مدلی برای ورود موفق به بازار محصولات مواد غذایی کشورهای منطقه (مطالعه موردی کشور عراق). فصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی، ۱۹(۱۰): ۱۵۱-۱۶۸.
۱۱. عزیزی دمیرچیلو عبدالله. (۱۳۹۱). مدیریت نوین روستایی راهکاری برای تحقیق کارآفرینی روستایی. همایش ملی توسعه روستایی. گیلان.
۱۲. کرمی آیت‌اله، فاریابی مینا، احمدوند مصطفی. (۱۳۹۸). تحلیل پیامدهای استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی مورد: بخش مرکزی شهرستان جیرفت. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۸(۲۸): ۲۳۸-۲۲۳.
۱۳. منوچهری راد رضا، زندحسامی حسام، داوری علی، موسی خانی مرتضی. (۱۳۹۶). یادگیری الگوی پیشگامی و سازگار پذیری تاب‌آوری شناختی مبتنی بر دانش بومی کارآفرینان ایرانی. دو فصلنامه دانش‌های بومی ایران، ۴(۸): ۷۳-۱۲۲.
۱۴. محمدزاد نصرت‌آبادی، م فمی، ش (۱۳۹۱). صنایع روستایی رشته مهندسی مدیریت و آبادانی روستاها. انتشارات دانشگاه پیام نور
۱۵. وثوقی منصور، حبیبی سونا. (۱۳۹۳). دانش بومی؛ گامی به سوی بومی سازی توسعه ی روستایی و توانمندسازی روستاییان. مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۲(۴): ۲۶-۹
16. Baskaran, S., & Mehta, K. (2016). What is innovation anyway? Youth perspectives from resource-constrained environments. *Technovation*, 52-53, 4-17.
17. Sustainable livelihoods, environment and development: putting poor rural people first. Discussion Paper no. 240, Institute of Development Studies, Univ. of Sussex, Brighton.
18. Briggs, J. (2005.) The use- of indigenous knowledge in development: problems and challenges. *Progress in Development Studies*. 5 (2), 99-114.
19. Capel, C. (2014). Mindfulness, indigenous knowledge, indigenous innovations and entrepreneurship. *Journal of*

- Cooperation and Development). (2012). Science, Technology and Industry Outlook. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Olumuyiwa, o., 2014. Impact of Total Innovation Management on Supply Chain in Nigeria's Automobile Industry. *Journal of Entrepreneurship and Business Innovation*. 1(1)
28. Padilla-Meléndez, A., & Ciruela-Lorenzo, A. M. (2018). female indigenous entrepreneurs, culture, and social capital. The case of the Quechua Community of Tiquipaya (Bolivia). *Women's Studies International Forum*, 69, 159–170.
29. Pietrobelli, C., and R. Rabellotti. (2011). "Global Value Chains Meet Innovation Systems: Are There Learning Opportunities for Developing Countries?" *World Development* 39 (7): 1261–1269. doi: 10.1016/j.worlddev. 2010.05.013.
30. Trambach, S., and B. Klement. (2012). "The Organizational Decomposition of Innovation and Territorial Knowledge Dynamics. Insights from the German Software Industry." In *Innovation and Institutional Embeddedness of Multinational Companies*, edited by M. Heidenreich, 193–221. Cheltenham: Edward Elgar.
31. Tödtling, F., B. Asheim, and R. Boschma. (2013). "Knowledge Sourcing, Innovation and Constructing Advantage in Regions of Europe." *European Urban and Regional Studies* 20 (2): 161–169.
32. Wilkinson, J. & Rocha, Rudi, 2008, Agro-industry Trends, Patterns & Development Impacts, Global Agroindustries Forum, New Delhi, 1-13
33. Zhirong, Y., ZHENG, G., Zhangshu, X., Bao, G. (2000). Total innovation management: A new emerging paradigm of innovation management. School of management zhejiang university. China.
- Research in Marketing and Entrepreneurship, 16(1), 63–83.
20. Cozzen, S. E., and R. Kaplinsky. (2009). "Innovation, Poverty and Inequality: Cause, Coincidence, or co-Evolution?" In *Handbook of Innovation and Developing Countries: Building Domestic Capabilities in a Global Setting*, edited by B-Å Lundvall, K. J. Joseph, C. Chaminade, and J. Vang, 57–82. Cheltenham: Edward Elgar.
21. Ezeanya-Esiobu, C. (2019). Research, innovation, indigenous knowledge and policy action in Africa. In *Indigenous knowledge and education in Africa* (pp. 97–106). Springer Singapore.
22. Gorjestani, N. (2000). Indigenous Knowledge for Development (Opportunities and Challenges). This paper is based on a presentation made by the author at the UNCTAD Conference on Traditional Knowledge in Geneva, November 1, 2000
23. Hidalgo, A., Albers, J. (2008). Innovation Management Techniques and tools: A Review from theory and Practice R&D. *Journal of Management*, Vol 38(2), Blackwell Publishing Ltd. *Journal of Space Economics and Rural Development*, 8(2) PP223-237
24. Hooli, L., Jauhainen, J. (2018). Building an innovation system and indigenous knowledge in Namibia. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*.
25. Grimble, R. and Laidlaw, M. (2002). Biodiversity management and local livelihoods: Rio plus 10. ODI Natural Resource perspectives, No. 73. Januray.
26. Kusumastuti, R., Silalahi, M., Yuka Asmara, A., Hardiyati, R., Juwono. (2022). Finding the context indigenous innovation in village enterprise knowledge structure: a topic modeling. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*.
27. OECD (Organisation for Economic

